

Participace

Co obnáší a proč je dobré jí využívat?

Metoda participace, neboli zapojení občanů do rozhodovacích procesů, může (a často by přímo měla) být využívána při vytváření plánů a strategií, které budou mít v důsledku na veřejnost vliv. Jedná se o vhodný nástroj zejména při tvorbě strategických plánů na lokální úrovni, například v malém městě, lze ji ale využít i při větších projektech, týkajících se například celých regionů.

Participace veřejnosti na veřejné politice je důležitá, neboť jak vyplývá již ze samotného názvu, primárním cílem takovéto politiky by měla být služba veřejnosti. A pro kvalitní vykonávání této služby je třeba dobře znát, jaké má veřejnost potřeby a přání.

Veřejnost by proto měla mít možnost být součástí procesu plánování a tvorby strategií od začátku až do konce. Díky tomu budou lidé cítit s výsledným projektem větší sounáležitost a budou jej moci považovat za legitimní. Předejde se tak potenciálním společenským konfliktům, jelikož rozličné názory budou konfrontovány již na začátku a debatou se vybere takové řešení, které bude vyhovovat většině. Ti, kteří s rozhodnutím nesouhlasí, ho budou snáze respektovat, pokud si budou vědomi, že jde o výsledek veřejné diskuze, do které mohli také přispět. Nebude tak vznikat potřeba ovlivňovat projekt zvenčí formou protestů či jiných nátlakových akcí.

Dalším benefitem participace je sběr názorů a znalostí od místních lidí, kteří se v lokální problematice orientují lépe než lidé zvenčí. Může se tak přijít na efektivní řešení, která by například politiky neznalé místních reálií nenapadla. U projektů zaměřených na místní či regionální rozvoj je pak další výhodou pocit spoluzodpovědnosti za budoucí podobu svého okolí. Participace tak nemá přínos jen v podobě výsledného projektu, ale v dlouhodobém hledisku prospěje i rozvojem komunitního života v daném místě. V neposlední řadě se díky včasné participaci předejde zbytečným finančním výdajům na projekty, o které ve skutečnosti společnost nemá zájem.

Participace je v tomto smyslu míněna jako více než pouhé připomínkování, kdy se od veřejnosti pouze pasivně získávají názory na již probíhající proces. Při participaci je potřeba docílit skutečně aktivní účasti občanů, kdy se plán pouze nekomentuje, ale přímo projednává.

Už od úplného začátku je dobré veřejnost s plánem projektu seznámit a získat představu o tom, jaké jsou priority občanů, jichž se plán bude týkat. Na základě toho pak odborníci navrhnou konkrétní řešení a ta znovu s veřejností projednávají. Zajistí se tak pocit spoluúčasti na procesu a možnost vlastního podílu na jeho výsledku.

Z toho důvodu by správná participace měla probíhat dlouhodobě a systematicky, nikoliv se stát jednorázovou a izolovanou událostí. Čím častěji dostanou občané možnost se do procesu plánování zapojit, tím se zvyšuje jejich vlastní zájem a aktivita.

Jak při participaci postupovat a na co si dát pozor?

Podnět k participaci může vycházet „zdola“, od různých občanských sdružení, nebo „shora“, ze strany státní správy či místní samosprávy. Ať však impulz přijde z jakékoli strany, zásadním předpokladem pro kvalitní participační proces je systematickost.

Z toho důvodu se doporučuje – zejména u větších a náročnějších projektů – najmout si na zprostředkování participace zkušeného facilitátora, který organizátory celým procesem odborně provede.

Prvním krokem musí být vždy informativní kampaň, která veřejnosti oznámí, že proces plánování byl zahájen a že v jeho průběhu bude možné se do jeho formování aktivně zapojit. Důležité je také rovnou na začátek říci, jaký je cíl participování veřejnosti, co má z této aktivity vzejít a jak to bude ve výsledném projektu využito. Je také nutné vymezit hranice toho, co a jak může veřejnost ovlivnit a co naopak je již předem dané a neměnné. Příliš vysoká očekávání veřejnosti, která nemohou být naplněna, totiž můžou zpětně vyvolat pocit nespravedlnosti či ztráty času a tomu je rozhodně dobré se vyvarovat, zejména v zájmu budoucích participačních snah.

O průběhu a výsledcích participace by měla být veřejnost opět průběžně informována, stejně tak o tom, jak bylo nakonec s jejími výsledky naloženo. Dále pak je třeba snažit se rovnoměrné zapojení zástupců všech skupin napříč společnostmi. Nikdo by neměl o možnost participace přijít například v důsledku volby času či lokality setkání. Stejně tak by měl být dán stejný prostor všem názorům, jež jsou založeny na pravdivých informacích.

Na druhou stranu pokud se jedná o participaci na vyšší úrovni, například celého regionu, je z hlediska proveditelnosti vhodnější obrátit se na zástupce, kteří mohou reprezentovat určité skupiny, například podle profesí či místa bydliště. I zde je však potřeba zajistit, že všechny skupiny jsou pokud možno rovnocenně zastoupené.

Jaký typ participace zvolit a proč?

Existuje velké množství typů participace a metod, jimiž aktivního zapojení veřejnosti do plánovacích procesů dosáhnout. Pro úspěch celého participačního procesu je důležité dobře zvolit právě metodu, která se bude pro daný typ projektu nejvíce hodit. Podle dostupných prostředků je třeba volit metodu s odpovídající finanční, organizační, časovou i personální náročností.

Pokud je to jen trochu možné, je dobré upřednostnit metodu, při které účastníci mohou komunikovat dvěma směry – tedy nejen čistě posbírat připomínky, ale poskytnout prostor pro dvoustrannou výměnu názorů a představ. Pouze tak se dozvíme, jaké jsou skutečné potřeby dané skupiny a mohou díky tomu vzniknout nové a inovativní návrhy řešení.

Pokud není z nějakého důvodu možné se s lidmi setkat osobně, je možné využít online dotazníků či platform, kde může probíhat sběr dat, podnětů a připomínek. Pokud je již připraveno několik finálních plánů a je pouze potřeba vybrat ten, se kterým společnost nejvíce souhlasí, je možné uspořádat elektronické hlasování. Tam, kde není pravděpodobné, že by většina cílové veřejnosti nebyla aktivní na internetu, je možné uspořádat dotazníkové šetření přes lokální tisk. V ideálních případech však proběhne alespoň určitá část participativního procesu na osobní, mezilidské úrovni.

Lze uspořádat například veřejné semináře, pracovní skupiny či kulaté stoly, kde spolu zástupci veřejnosti otevřeně a pod vedením profesionálních facilitátorů debatují o možných postupech. Předpokladem úspěchu je dostatečný počet aktivních občanů z různých cílových skupin v daném místě. Tato metoda také zaujme spíše menší počet lidí, je však vhodná pro jednávání složitějších projektů.

V případě, že cílem participace je zaujmout co největší počet místních obyvatel a získat od nich názory na jednodušší projekt, jsou pak vhodnými metodami například konzultační stánek či pouliční happening.

V každém případě je důležité mít předem definované cílové skupiny a výběr metody či metod jim přizpůsobit.

Kam dál? Doporučené další zdroje

Elektronická příručka vydaná Institutem plánování a rozvoje Prahy: http://www.iprpraha.cz/uploads/assets/dokumenty/Manual_Participace/manpart_1510.pdf přehledně vysvětluje, o co se při participaci jedná a uvádí seznam možných metod vhodných pro různé typy participační projektů.

Stránky projektu PAKT: <http://www.paktparticipace.cz/> obsahují důležité informace pro zástupce veřejné správy na všech úrovních (obecní, krajské i republikové), kteří se chystají participace využít. Zejména zajímavé jsou pak dokumenty: <http://www.paktparticipace.cz/dokumenty>, které souží k rozšíření znalostí o participaci.

Také na stránkách Ministerstva vnitra se dá získat stručné informace o využívání participačních metod ve veřejné správě:

<http://www.mvcr.cz/clanek/obcane-architekti-a-verejna-sprava-urceni-roliv-participativnich-procesech.aspx>.

Zpracovala: Kateřina Davidová

březen 2018

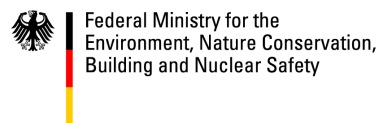
Centrum pro dopravu a energetiku je nevládní nezisková organizace, která se dlouhodobě zabývá vlivem dopravy a energetiky na životní prostředí, a to zejména v souvislosti s ochranou klimatu a snižováním emisí skleníkových plynů.

Infolist je součástí projektu „Accelerating the Energy Transformation of Central and Eastern Europe and Learning from the German Experience“ a vznikl díky finanční podpoře European Climate Initiative (EUKI). EUKI je nástrojem německého Spolkového ministerstva životního prostředí, ochrany přírody a bezpečnosti reaktorů (BMUB). Cílem EUKI je podporovat evropskou spolupráci v oblasti ochrany klimatu za účelem snižování emisí skleníkových plynů. Činí tak prostřednictvím podpory přeshraničního dialogu a vzájemné výměny zkušeností a poznatků.

Tento infolist vznikl díky finanční podpoře Evropské unie. Za obsah zodpovídá výhradně Centrum pro dopravu a energetiku a nemůže být považován za stanovisko donora.

Supported by:

based on a decision of the German Bundestag